در تهران کجا می‌توان کتاب امانت گرفت؟

شهری با کتابخانه‌های زیاد اما کم‌رونق

لیلا ابراهیمیان

بعد از یک‌سال دوندگی، در سال ۸۲ امتیاز تاسیس کتابخانه تخصصی-خصوصی گرفت و البته از ۱۵۰میلیون‌تومان وام درخواستی‌اش برای تامین بخشی از سرمایه اولیه، فقط با شش‌میلیون آن موافقت شد و او کتابداری را به آینده سپرد. معتقد است این خواست خدا بود وگرنه در این اوضاع بد کتاب که ناشران بزرگ در حال ورشکست‌شدن هستند و تیراژ کتاب به ۵۰۰ نسخه رسیده، ورشکست می‌شد. آن موقع، تازه از دانشگاه فارغ‌التحصیل شده بود و فکر می‌کرد برای تغییر دنیا باید از در کتابخانه‌ها گذر کرد. وقتی از جلو کتابخانه خصوصی «امید صبا» نزدیک داروخانه ۱۳ آبان در تهران، یکی از هشت کتابخانه خصوصی کشور، می‌گذرد بازهم هوایی می‌شود.

«این مقررات ما است». سرپرست کتابخانه با عصبانیت این را به مراجعه‌کننده معترض، تفهیم می‌کند. خانمی که به نظر دانش‌آموز می‌آید، شرایط بهتری از رییس ندارد. او از مقررات «دست‌وپاگیر» کتابخانه برای پوشیدن مقنعه نه روسری یا شال در آنجا عصبانی است و گله می‌کند. می‌گوید: «این کارها را می‌کنند که مراجعه‌کننده اینقدر کم است. از ساعت شش صبح اینجا بودیم و در را به بهانه نظافت تا ساعت هشت باز نکردند و این هم از طرز برخوردشان در کتابخانه» و به‌سرعت آنجا را ترک می‌کند.

اینجا سالن یکی از صدوچند کتابخانه عمومی زیر نظر «سازمان فرهنگی-هنری شهرداری تهران» است که در مناطق مختلف شهر، کتابخانه‌های کوچک و نسبتا بزرگی را دایر کرده. به جز کتابخانه فرهنگسرای ارسباران که کتابخانه تخصصی هنر است، بقیه این کتابخانه‌ها عمومی است و با توجه به موقعیت و منطقه، اکثر آنها در کنار مجموعه فرهنگسرای بزرگ و کوچک فعالیت می‌کنند و بخشی از بودجه آنها از منبع درآمد شهرداری تامین می‌شود. برای ورود به سالن مطالعه، کتابخوان‌ها باید با گذاشتن کارت عضویت در ورودی کتابخانه، شماره میز خود را برای نشستن دریافت کنند؛ میز و صندلی چوبی که بر روی بیشتر آنها چند جلد کتاب به طور نامنظم روی هم چیده شده‌اند. کتاب‌هایی که عنوان آنها پیشوند مشترک و یکسانی دارد: «تست‌های..... کنکور سال... .»

پروژه فرهنگسراهای تهران اولین بار در دوره شهرداری غلامحسین کرباسچی با افتتاح فرهنگسرای بهمن در زمین کشتارگاه بهمن کلید خورد و بعد از آن با خرید زمین پادگان فیشرآباد، خانه هنرمندان افتتاح شد. آن زمان می‌خواستند بعضی از زمین‌های اطراف تهران را به مراکز فرهنگی-هنری اختصاص دهند. کتابخانه فرهنگسراها قبلا دو نوع کارت عضویت، عادی و ویژه داشت، که تفاوت آنها در نوع دریافت خدمات از سایر کتابخانه‌های زیر نظر سازمان و البته مبلغ حق عضویت بود. ولی امروز با یک کارت و عضویت در یک کتابخانه، می‌توان از خدمات بقیه کتابخانه‌های مجموعه استفاده کرد.

در گوشه سالن مطالعه کتابخانه پارک اندیشه تهران، دو دستگاه کامپیوتر مدل چند سال قبل به چشم می‌خورد و کاغذی بر دیوار که شرایط و مدارک عضویت در آن ذکر شده است. مسوولی علت مراجعه را می‌پرسد و در نهایت جز پاسخ مبهمی درباره تعداد اعضا و کتاب‌ها، موضوع آنها و اینکه از هرکدام چند نسخه در کتابخانه موجود است، هیچ برای گفتن ندارد. او از آمار و اطلاعات خود چون راز سربه‌مهری محافظت می‌کند. پرستو، دانشجوی ترم آخر حقوق، می‌گوید: «قبل از نقل مکان به ساختمان جدید، امکان حضور شبانه‌روزی، ارایه خدمات در ایام تعطیل و امکانات رفاهی چون کمد شخصی، آب جوش و آشپزخانه مزیت خوب این واحد بود اما الان اینجا فقط یک ساختمان است با نمای شیک؛ همین و بس.» او اضافه می‌کند: «باید بعد از چند سال، شرایط بهتر می‌شد نه اینکه همه چیز را خلاصه کنند در یک سیستم اداری و کنترل ورود و خروج.»

پارک اندیشه محل استراحت و البته نهارخوری کتابخوان‌هاست؛ امیر برای خواندن کنکور کارشناسی ارشد رشته مکانیک از منطقه ۱۶ تهران به این کتابخانه می‌آید. «انصاف نیست که امکانات و مقررات کتابخانه‌ها با توجه به بالا و پایین‌بودن منطقه تقسیم شود و متفاوت باشد.» به نظر امیر، مسوولان می‌دانند که اکثر مراجعه‌کننده‌های کتابخانه‌ها داوطلبان آزمون سراسری و آموزش عالی هستند یا دانشجویان و دانش‌آموزانی که خود را برای امتحان پایان ترم آماده می‌کنند اما همچنان در توزیع نوع امکانات کتابخانه‌ها با تبعیض رفتار می‌کنند.

روبه‌روی کتابخانه عمومی منطقه نظام‌آباد تهران، سه دانشجوی خانم ناهار می‌خورند. می‌گویند: «آمار دقیق مراجعه‌کنندگان کتابخانه‌ها را نه الان که باید در اواخر تیر و مردادماه برآورد کنی.» سپیده می‌گوید: «اینجا واقعا یک کتابخانه عمومی است با موضوعات عمومی مانند آشپزی، آموزش اینترنت و البته رمان‌های ایرانی و کتاب کمک آموزشی که به نظر بیشتر اهدایی کنکوری‌های سال‌های قبل است.» اما در گوشه‌ای از سالن، سمیرا در حال جست‌وجوی کتاب و کلافه است. «هیچ‌کس پاسخ درستی نمی‌دهد که چرا اینجا کتاب دایره‌المعارف بزرگ اسلامی را ندارند در حالی که از هر کتاب م. مودب‌پور و کتاب «دا» و... چندین نسخه دارند.» کتابدار بی‌حوصله به او پاسخ می‌دهد: «کتابخانه عمومی با کتابخانه تخصصی فرق دارد و باید انتظارات را بر اساس نوع تعهد یک سازمان ارزیابی کرد نه بر اساس ایده‌آل‌های خود؛ من با کتابخوان‌ها موافق هستم. تعداد و تنوع موضوعی کتاب‌های ما اصلا شرایط خوبی ندارد. اما نباید خیلی هم انتظار داشت.» کتابدار بعدی با طنزی تلخ دختر را تشویق می‌کند که می‌تواند این کتاب مهم را از کتابفروشی‌های خیابان انقلاب تهیه کند و اما سمیرا با تاکید بیان می‌کند: «از بد حادثه کتابدار شده‌ای. باید عاشق بودی که نیستی.»

خیابان انقلاب و هویتی عجین‌شده با کتاب و کتابخوانی، اگرچه امروز رونقی کمتر از گذشته دارد اما ویترین کتاب است و تابلویی هنری از عطش فهمیدن انسان که هنوز در ایرانی‌ها وجود دارد. همین ایرانی‌ها بودند که حتی کارشان به کرایه کتاب هم کشیده بود. برخی از ساکنان قدیمی محله خزانه در جنوب تهران، به یاد می‌آورند کتابفروشی «قاصدک» را که به گفته یکی از اهالی «در این کتابفروشی امکان کرایه کتاب از شبی ۳۰۰تومان تا یک هفته وجود داشت و البته فرصتی مناسب برای کسانی که قدرت خرید کتاب نداشتند یا عضو کتابخانه عمومی نبودند.»

با دیدن چنین عطشی برای کتابخوان و گویا برای پاسخ به همین خواسته فرهنگی بود که محلی اختصاصی برای نمایشگاه دایمی و بین‌المللی کتاب با عنوان پروژه «باغ کتاب» در نظر گرفته شد. این پروژه در سال ۸۳ در دوره شهرداری محمود احمدی‌نژاد برای بار اول پیشنهاد شد ولی ناتمام ماند و هنوز هم سرنوشت نامشخصی دارد و به غیر از نمایشگاه «یاد یار مهربان» تاثیرگذاری چندانی در حوزه وظیفه نداشته است. این پروژه تبدیل به یک ساختمان نیمه‌کاره در تپه‌های عباس‌آباد، میان کتابخانه ملی، فرهنگستان علوم و زبان و ادب فارسی، باغ هنر و باغ موزه دفاع مقدس شده و تا باغ‌شدن فرسنگ‌ها فاصله دارد.

به غیر از کتابخانه‌های عمومی زیرمجموعه شهرداری تهران، کتابخانه‌های عمومی دیگری با کار ویژه اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمی دارد که تحت نظارت «نهاد کتابخانه‌های عمومی تهران» در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است و در کنار آن، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان وابسته به آموزش‌وپرورش و کتابخانه‌های کانون مساجد کشور نیز به طور موازی فعالیت می‌کند. خیلی از علاقه‌مندان به کتاب، به‌خصوص خارج از پایتخت، از این مکان‌ها کتابخوانی را شروع کرده‌اند؛ کتابخانه‌هایی معتبر و گاه معمولی.

با همه این احوال، کتابخانه‌های بزرگی که غیردولتی هم اداره می‌شوند، در تهران وجود دارد. کتابخانه عمومی حسینیه ارشاد با تالاری همنام خیابانی که حسینیه در آن واقع است؛ یعنی تالار دکتر علی شریعتی، محل مراجعه بسیاری از تهرانی‌هاست. این کتابخانه یکی از کتابخانه‌های عمومی معروف تهران است که مثل کتابخانه و موزه ملی ملک در باغ ملی تهران، به شیوه هیات امنایی اداره می‌شود و البته جوان‌تر است و قدمتی ۳۳ ساله دارد. حسینیه ارشاد از سال ۱۳۴۳ به همت محمد همایون و ناصر میناچی تاسیس شد و تا دوران انقلاب کانون مهم مبارزان مخالف حکومت و مکانی برای سخنرانی‌های پرشور دکترشریعتی در طول ۱۰ سال منتهی به انقلاب بود و امروزه محلی برای اجرای یکی از بندهای وصیت‌نامه دکتر شریعتی که دوست داشت در این مکان، کتابخانه‌ای برای تفکر و تفحص برپا شود. احمد، دانشجوی مددکاری و نابیناست که می‌گوید کتابخانه حسینیه ارشاد و کتابخانه ملی، شاید تنها مکان‌هایی هستند که به معلولان خدمات می‌دهد و اما نسبت این خدمات، با آمار معلولان و نابینایان هیچ تناسبی ندارد.

> **به غیر از کتابخانه‌های عمومی زیرمجموعه شهرداری تهران کتابخانه‌های عمومی دیگری کار ویژه اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمی دارد که تحت نظارت «نهاد کتابخانه‌های عمومی تهران» در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است**

یکی از کتابداران کتابخانه حسینیه ارشاد، می‌گوید: «مراجعه‌کننده‌های ما اکثرا دانشجویان و اهالی همین منطقه هستند. سالن مطالعه بیشتر در اختیار دانشجویان و دانش‌آموزان است ولی با توجه به سیستم امانت، خیلی از علاقه‌مندان کتاب را به مدت دوهفته به منزل می‌برند.» پیام، معلم و فارغ‌التحصیل رشته ایرانشناسی، می‌گوید: «امکانات و فضای کتابخانه‌ای ما برای نوجوانان مناسب است، نه پژوهشگران و صاحب‌نظران. بعضی‌ها به دلیل کتاب‌های ممیزی و دستچین‌شده کتابخانه عمومی به فکر کتابخانه شخصی می‌افتند که نتیجه آن تحمیل هزینه‌ای بر زندگی یا سرکوب خواهش مطالعه است.»

اعتبار مراکز مهم دانشگاهی و علمی، به کتابخانه‌های مجهز وابسته است. دکتر حسین افخمی، یکی از اعضای هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی، توضیح می‌دهد: «تربیت متخصص در جامعه با امکانات کتابخانه‌ای دانشگاه ارتباط تنگاتنگی دارد و البته انتظار دانشجویان از کتابخانه‌ها دسترسی ۲۴ ساعته شبانه‌روزی، به‌صورت آنلاین و حضوری است.» اما اکثر کتابخانه‌های دانشگاه‌های ایران تا ساعت پنج عصر بیشتر باز نیست و مثل سالن مطالعه کتابخانه یکی از دانشکده‌های نزدیک همان حسینیه ارشاد، به قول یکی از دانشجویان آنجا بیشتر سالن «مکالمه» است تا «مطالعه».

کتابخانه‌های مراکز آموزشی نیز از دیگر کتابخانه‌های عمومی است که در تهران خدمات ارایه می‌کنند. زینب، دانش‌آموز دبیرستانی یکی از دبیرستان‌های خیابان معلم تهران، درباره محتوای کتابخانه مدرسه‌اش می‌گوید: «کتاب‌های کمک آموزشی و البته تا حدودی داستان و کتاب‌های عمومی روانشناسی و زندگی ائمه.» او می‌افزاید: «من به مادر گفتم به اندازه پولی که خرج می‌کنی باید انتظار داشته باشی و به نظر من، بچه‌های مدرسه‌های غیردولتی و غیرانتفاعی و اقشار بالا، شرایط بهتری از این لحاظ دارند.» فاطمه هم مثل همکلاسی‌هایش، زینب و شادی، افسوس می‌خورد: «ما وقت کتاب متفرقه‌خواندن نداریم. باید معدلمان بالا باشه و فقط به فکر کنکور سال بعد باشیم.» رییس کتابخانه دبیرستان زینب، گله می‌کند: «ما باید بتوانیم بچه‌ها را با کتابخانه‌های عمومی معتبر و کتابخانه ملی آشنا کنیم. اما هر بار که درخواست یک اردوی علمی درون‌شهری داریم، جوابش فقط یک کلمه است؛ حتما. قولی که هرگز عملی نشده است.»

تزیین دیوار بخشی از اتوبان شهید حقانی تهران، با کتاب نامداران فرهنگ ایران و نقشه راهنمایی برای مشتاقان همراه است. در دو طرف این اتوبان، «کتابخانه ملی ایران» و «گنجینه اسناد ملی ایران» واقع شده است.» منبع شناسایی تاریخ و فرهنگ هر ملتی کتابخانه ملی آنجاست که نشان از غنای فکری و معنوی هر قوم و ملتی است و معتبرترین و جامع‌ترین مواد کتابخانه‌ای را دارد. کتابخانه ملی از سال ۱۳۱۶ شروع به فعالیت کرده است.

حسین که یکی از مراجعان کتابخانه ملی است، می‌گوید: «اینجا کتابخانه نخبگان است.» او از شرایط عضویت در کتابخانه ملی گله دارد: «برای استفاده از کتابخانه ملی، باید فارغ‌التحصیل دوره کارشناسی و بالاتر بود و این با هدف کتابخانه ملی تناقض دارد.» پارسا، همراه حسین هم می‌گوید: «اینجا منبع عظیمی از کتاب و نشریه و اسناد است؛ با دو سالن عمومی بسیار شلوغ و تخصصی نسبتا خلوت. چهارماه است که در سایت کتابخانه درخواست استفاده شبانه‌روزی از سالن را داده‌ام اما پاسخی دریافت نکرده‌ام. باید از کتاب‌های اینجا یا کتابخانه تخصصی مجلس یا وزارت امورخارجه استفاده کنم اما...»

کتابخانه اختصاصی وزارت امورخارجه در ساختمان مرکزی وزارتخانه قرار دارد و از سال ۱۳۱۰ فعالیت می‌کند تا شرایط لازم برای مطالعه و پژوهش در حوزه‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، حقوق، تاریخ، جغرافیا، فلسفه، ادیان، اقتصاد، زبان‌های خارجی و علوم اجتماعی را برای کارکنان این وزارتخانه فراهم سازد. از کتابخانه‌های تخصصی مهم ارگان‌های کشور می‌توان به کتابخانه بنیاد شهید، کتابخانه شیلات ایران، کتابخانه میراث فرهنگی و گردشگری، کتابخانه موزه ملی ایران برای باستان‌شناسی و مرکز اسناد انقلاب اسلامی اشاره کرد. کتابخانه‌هایی که سعید، بازدیدکننده یکی از این کتابخانه‌های تخصصی، در مورد آنها می‌گوید: «ما در ایران نه، بلکه در تهران کتابخانه زیاد داریم و کتابخوان کم.» و دوستش پشت سر هم تکرار می‌کند: «وضعیت قرمز، آژیر خطر...»

تهران دارای سابقه دیرینه داشتن کتابخانه است. کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، اولین کتابخانه تخصصی است که همسن مجلس قانونگذاری یعنی متولد ۱۲۸۵ هجری شمسی است. بنای این کتابخانه با کتب اهدایی عده‌ای در صدر مشروطیت گذاشته و در کنار ساختمان مشروطه تاسیس شده است. کتابخانه فعلی مجلس در سال ۱۳۰۴ به‌عنوان اولین کتابخانه دولتی به‌طور رسمی گشایش یافت و به‌تدریج در کنار آن، کتابخانه مجلس سنای سابق یا کتابخانه شماره دو فعلی قرار گرفت. یکی از کتابداران کتابخانه مجلس، آنجا را به‌عنوان منبع عظیم ایرانشناسی معرفی می‌کند. او به واحدهای مستقلی مانند کتابخانه ویژه نمایندگان، کتابخانه‌های تخصصی انقلاب اسلامی، افغانستان، مطالعات زنان، اسناد ملی، تاریخی و بین‌المللی، اسناد مربوط به ۲۴ دوره مجلس شورای ملی و هفت دوره مجلس سنا، مرکز غنی اسناد پارلمانی کشور، تاریخ قانونگذاری، سیر تصویب قوانین و تحولات قوه مقننه در ادوار مختلف اشاره دارد. این کتابدار باتجربه کتابخانه مجلس می‌گوید که برای مطالعه اسناد داخلی باید به این کتابخانه یا کتابخانه ملی مراجعه کرد و برای مطالعه اسناد و مجموعه معاهدات و مکاتبات ایران با سایر دولت‌ها، مذاکرات مجلس قبل از انقلاب و مجموعه قوانین و مقررات کشور قبل از انقلاب، به کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه رفت.

در بخش نشریات ادواری کتابخانه مجلس، فقط یک دانشجوی کارشناسی ارشد با شلوار جین کهنه و پیراهن شطرنجی و موهای دم‌اسبی با عینکی با قاب مشکی که به او حالتی چون حالت پدربزرگ‌ها را بخشیده، دیده می‌شود. او روزنامه کیهان سال ۱۳۵۸ را با تعمق ورق می‌زند. به نظر می‌رسد در حال کشف بزرگی است و اما مسوول این بخش مانند بخش مشابه در کتابخانه‌های دیگر، چندان از این کشف او هیجان‌زده نشده و همچنان به نمایشگر رایانه‌اش خیره می‌شود و سرسری جواب مخاطبان را می‌دهد.

گزارش خوانندگان

باید به داد روستای «کمرد» رسید

در روزهای اخیر، شجاع‌الدین عالی، یکی از اهالی روستای کمرد که کارشناس بهداشت و امور زیست‌محیطی نیز است، در گزارشی که برای روزنامه «شرق» فرستاده، از مسوولان منطقه جاجرود و شهرهای پردیس و رودهن درخواست کرده است که به کمرد و ابنیه و محیط زیست این روستا توجه داشته باشند. در زیر گزارش کوتاه این خواننده روزنامه «شرق» را می‌خوانید:

روستای کمرد از توابع بخش جاجرود است که در فاصله ۲۰کیلومتری شمال شرقی تهران واقع شده و در حال حاضر جمعیتی بالغ بر هزارو۶۰۰نفر را در خود جای داده است. دیرینه‌شناسی جاجرود براساس آثار کشف‌شده در حفاری‌های اتفاقی برمی‌گردد به سالیان بسیار دور و همچنین آثار و شواهد موجود نیز موید این موضوع است که آثار سکونت انسان در این منطقه به سال‌های خیلی دور برگشته و تاریخ بسیار کهنی دارد. در بررسی‌های روزمره به عمل‌آمده از اطراف روستا و محدوده آبشار کمرد، می‌توان مشاهده کرد که درختان بسیار کهنسال از گونه‌های مختلف نارون و عمدتا چنار با بیش از ۵۰۰سال قدمت در این منطقه وجود دارند و تعداد این درختان کهنسال نیز قابل ملاحظه است؛ درواقع، با توجه به خشک‌بودن مناطق پردیس و بومهن و وجود مناطق صنعتی مختلف و صنایع آلوده‌کننده در حوزه شهرستان پردیس، می‌توان به جرات اعلام کرد که فضای سبز اطراف روستای کمرد و سایر روستاهای وابسته به بخش جاجرود، قسمت عمده‌ای از سیستم تنفسی و حیات بخش شهرستان پردیس و حتی قسمت‌هایی از شرق و شمال شرق تهران محسوب می‌شوند که با مصرف گاز سمی دی‌اکسیدکربن موجود در جو و تولید اکسیژن مورد نیاز شهروندان، موجب پالایش هوای تنفسی اطراف ما انسان‌ها می‌شود.

با تاسف فراوان باید گفت همان‌گونه که در تصاویر گرفته‌شده نیز به‌وضوح مشهود است، به‌دلیل ایجادنشدن سیستمی برای مراقبت و حفظ و نگهداری از این فضای سبز باارزش، به‌کرات شاهد به آتش کشیده‌شدن درختان کهنسال و باارزش منطقه و تخریب فضای سبزی هستیم که ایجاد و بازسازی مجدد آن، نیازمند چندین ۱۰ سال زمان است. همچنین پخش زباله‌های فراوان در این منطقه زیبا و سرسبز نیز از دیگر معضلات منطقه روستای کمرد است. بنابراین از فرماندار محترم شهرستان پردیس این درخواست فراوان انجام شده است که ادارات ذی‌ربط و مسوول درخصوص حفاظت از محیط زیست شهرستان، نسبت به حفاظت از محیط زیست و پوشش گیاهی منطقه برنامه‌ریزی کنند و به طور جدی‌تری نسبت به این وظیفه مهم که همانا حفظ محیط‌زیست و حفظ سلامتی نوع بشر است، تا قبل از اینکه طبیعت این منطقه شامل فضای سبز، آب و خاک توسط عوامل ناآگاه و مخرب تخریب نشده است، اقدام اجرایی موثری به‌عمل آورند.

نکته قابل توجه این است که آبشار کمرد که در فاصله بسیار کمی از تهران واقع است، به دلیل ساختمان زمین‌شناسی خاصی که دارد و البته وجود غارهای آهکی متعدد، هم به‌عنوان یک جاذبه گردشگری و هم به‌عنوان یک آثار تاریخی کهن و باستان‌شناسی محسوب می‌شود و لازم است توسط متولیان مربوطه یعنی سازمان حفاظت از میراث فرهنگی و گردشگری، مورد مراقبت قرار گیرد و حفاظت لازم از این آثار طبیعی باارزش به عمل آید و نیز در صورتی که دارای شرایط و ویژگی‌های لازم باشد، به‌عنوان آثار تاریخی و باستانی ثبت شده و مورد کنترل و مراقبت قرار گیرد.

*** کارشناس بهداشت و امور زیست‌محیطی و ساکن روستای کمرد**

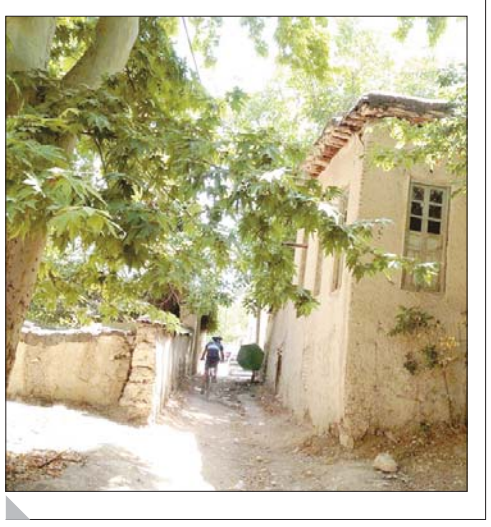

جدول ۱۹۸۳ ■ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱ - اصطلاحی در فوتبال - جعبه نگهداری اموال - سیلی ۲ - پاک و منزه - گودی - کلفت و ضخیم ۳ - گواهی پایان تحصیلات متوسطه - سردرد شایع و شدید - ابزار درودگری ۴ - یک و دو- بخشی از لباس - سوال و جواب ۵ - سرمه - از ایالات‌آمریکا ۶ - فرمان سکوت - انجام کاری بیش از یک‌بار - مکنده ۷ - اجرای اثر موسیقایی در حضور مردم - هواپیما - ما نگوییم... و میل به ناحق نکنیم ۸ - زمزمه‌کردن - مجموعه شعری سروده فاضل نظری - نوعی زردآلو ۹ - رودی در فرانسه - تنظیم عدسی دوربین - رنگارنگ ۱۰ - مجرای خروج دود اتومبیل - تحتانی - فاضلاب ۱۱ - غضروف هلالی در مفصل زانو - سرایت بیماری ۱۲ - فخر کردن - جاودانگی - جایگاه ویژه در سالن نمایش ۱۳ - از حروف مقطعه قرآن - درختی برگ ریز و زیبا - مکر و حیله ۱۴ - حاذق - حواری خائن - ملخ‌دریایی ۱۵ - قصد و اراده - از پیامبران بنی‌اسراییل - جاده ریل‌گذاری شده.

عمودی:

۱ - از محلات قدیمی شمال تهران - صورتحساب دارایی‌ها و بدهی‌های یک شرکت ۲ - مالی که در قبال آزادی کسی پرداخت شود - صادق و بی ریا - دردها ۳ - غذای مریض - اهل‌سنت بودن - صدای حرف‌زدن آهسته ۴ - قومی از نژاد هندواروپایی - اثر موسیقایی برای یک ارکستر - شهر شاه‌عبدالعظیم(ع) ۵ - پوشیده و پنهان - حرکت باد یا نسیم ۶ - قلعه - صدای یکنواخت ساعت - شاعر ایرانی قرن ششم ۷ - چوپان - قسمتی از پا - شاعر معیری ۸ - از جنگ‌های امام‌علی(ع) - گلی زیبا - تخمک ۹ - عیب‌وعار - قابل مشاهده - نقاب ۱۰ - قرارداد استعماری نفت ایران و انگلستان - یک دسته سرباز - مخفف اگر ۱۱ - ابشار دیدنی کاشان - آلوده به ننگ ۱۲ - نشانه اختصاری «قیاس کنید» - کلیپ - بی‌نظیر ۱۳ - غیرترک به‌ویژه ایرانی - تمایل زن باردار به برخی خوراکی‌ها - دورویی ۱۴ - از فروع دین اسلام - اسب سیاوش در شاهنامه - از بنادر جنوبی کشورمان ۱۵ - کاری را بدون دقت و ظرافت انجام دادن - سرنگون.

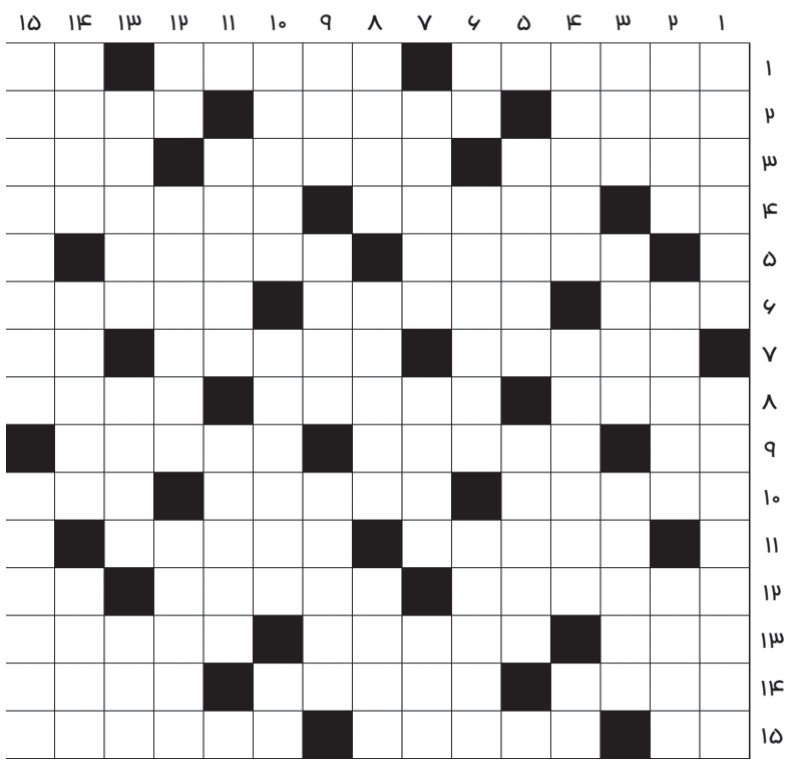

حل سودوکو سخت

۹	۶	۱	۸	۲	۷	۵	۴	۳
۷	۵	۸	۴	۱	۳	۲	۹	۶
۳	۴	۲	۵	۹	۶	۸	۱	۷
۲	۹	۳	۱	۴	۸	۶	۷	۵
۱	۷	۴	۶	۵	۲	۹	۳	۸
۶	۸	۵	۷	۳	۹	۱	۲	۴
۸	۱	۷	۲	۶	۴	۳	۵	۹
۴	۲	۹	۳	۸	۵	۷	۶	۱
۵	۳	۶	۹	۷	۱	۴	۸	۲

حل سودوکو ۹۷۹

۴	۵	۱	۷	۸	۳	۶	۲	۹
۳	۷	۹	۲	۶	۱	۸	۴	۵
۸	۲	۶	۹	۴	۵	۷	۱	۳
۶	۴	۸	۵	۲	۹	۳	۷	۱
۲	۱	۷	۸	۳	۴	۹	۵	۶
۹	۳	۵	۱	۷	۶	۴	۸	۲
۷	۹	۲	۶	۱	۸	۵	۳	۴
۵	۸	۳	۴	۹	۲	۱	۶	۷
۱	۶	۴	۳	۵	۷	۲	۹	۸

جدول ۱۹۸۲

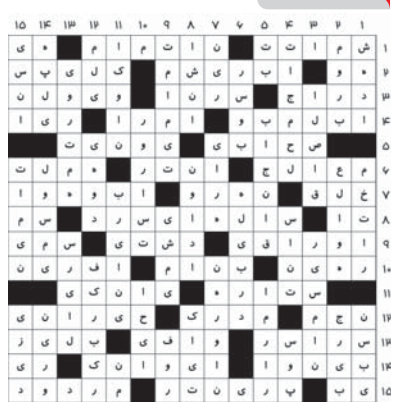

سودوکو سخت ۹۸۰

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

	۳	۵		۶		۹	۴	
				۸		۳		
۱					۳	۲	۸	
۶						۴		۵
			۷				۱	
		۹		۲		۷		
		۳				۵	۹	۲
	۲				۵	۱		
	۶				۹			۴

سودوکو ۹۸۰

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

	۷	۹	۲					
۵	۳	۸		۷				
		۲	۳	۴	۵			
		۴		۶	۹	۵		
	۱		۷		۴	۹		
۸			۵			۱		
		۶				۸		
		۱			۷	۴		
		۳	۸	۵				